

Висновок. Удосконалення механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки повинен ґрунтуватися на реалізації комплексу заходів, спрямованих на інерційну і інноваційну диверсифікацію вітчизняного експорту, забезпечення стабільності курсу гривні, ефективному управлінні стратегічними державними фондами, а також освоєнні одного з найбільш перспективних світових ринків - ринку об'єктів інтелектуальної власності.

До числа таких заходів можна віднести створення ефективної системи аналізу зовнішніх ринків на державному рівні, створення ефективно функціонуючої системи організаційної та інформаційно-консультаційної державної підтримки експорту, активізацію митної політики з метою більшого використання її регулятивної, а не фіскальної функції.

Перелік посилань:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б. В. Губський. – К. : ДП «Укрархбудінформ», 2001. – 121 с.
3. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення : підруч. для держ. службовців, науковців, студентів і аспірантів вищих навч. закл. економіч. профілю / Г. Пастернак-Таранушенко. – К. : «Кондор», 2002. – 302 с.
4. Пузиков В. В. Экономическая безопасность и экономическая преступность / В. В. Пузиков, А. И. Громов. – Минск. : Армита-маркетинг, менеджмент. 2001. – 344с.
5. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К. : КВЦ, 1999. – 462 с.
6. Экономическая безопасность хозяйственных систем / Под общ. ред. А.В. Колосова. – М. : РАГС, 2001. – 431с.
7. Богомолов В.А. Экономическая безопасность: учеб. пособие / В. А. Богомолов – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 211с.
8. Глазьев С. Основа обеспечения экономической безопасности страны – альтернативный реформационный курс / С. Глазьев // Российский экономический журнал. – М. : 1997. – №1 – С. 4-5
9. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / [НІПМБ за ред.. А. І. Сухорукова]. – К. 2003/ – 64 с.
10. Экономическая безопасность : Производство – Финансы – Банки / Под ред. В. К. Сенчагова. – М. : Финстатинформ, 1998. – 621 с.

Стаття надійшла: 05.12.2017 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Рецензент: д.держ.упр., проф. Маліков В.В.

УДК 351:504.05

JEL Q57

СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Омаров Азад Енвер-огли, к. держ.упр., докторант

Навчально-науково-виробничий центр

Національного університету цивільного захисту, м. Харків

Анотація. В Україні проблема екологічної безпеки набула особливої актуальності. Крім того, питання співпраці бізнесу та державних органів є життєво важливим для сфери охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки держави. Оскільки політика національної безпеки є динамічним засобом досягнення та збереження балансу між реальними та потенційними загрозами, підходи до її досягнення та досягнення постійно змінюються. За сучасних умов реалізація політики щодо екологічної безпеки вимагає стратегічного бачення, що передбачає посилення ролі міжнародної спільноти та ділових кіл у забезпеченні глобальної екологічної безпеки та її впливу на екологічну безпеку окремих країн та соціальні аспекти розвитку держави.

Проблеми, пов'язані з національною екологічною безпекою, були досліджені в роботах М. Бринчук, В. Петрова, Б. Щербицького, Ю. Шемшученко, К. Ситника, Т. Захарченко та інших вчених.

У ХХ-ХХІ століттях питання вдосконалення політики екологічної безпеки потрапили в основу наукової думки таких дослідників, як О. Ковтун, О. Крайнюков, В. Потапенко та інші.

Метою статті є ідентифікація та аналіз способів перегляду соціальної відповідальності бізнесу та державних органів щодо екологічної безпеки, виявлення найбільш гострих проблем та протиріч у реалізації національної політики щодо екологічної безпеки.

Соціально-екологічна відповідальність приватного сектору тісно пов'язана з етичними нормами ділової спільноти, які доповнюють систему норм і вимог природоохоронного захисту, встановлених законом, галузевими стандартами тощо.

Він настійно закликає діючі підприємства реалізувати та брати участь в різних діях, спрямованих на запобігання та мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище, раціональне управління природними ресурсами, збереження сировини та енергії в економічній діяльності, запобігання надзвичайним ситуаціям та кризовим ситуаціям, підтримка заходів охорони здоров'я, збереження культурної та історичної спадщини, захист біологічних видів, що знаходяться під загрозою зникнення тощо. Зважаючи на діяльність компаній у сфері соціально-екологічної відповідальності, слід зазначити, що всі компанії, що займаються вирішенням екологічних проблем, можна розділити на дві групи :

1. Компанії, які економічно вигідні з вирішення екологічних проблем наприклад, при впровадженні ресурсозберігаючих технологій та, таким чином, зменшення собівартості продукції; 2. Компанії, які займаються вирішенням екологічних проблем задля створення позитивного іміджу, оскільки вони вважають, що основною метою їх діяльності є отримання прибутку. У глобальному масштабі для соціально відповідальних компаній найбільш важливими екологічними проблемами, які можуть бути вирішені лише з екологічно орієнтованої економічної діяльності, є: забруднення всіх компонентів навколишнього середовища (атмосфера, водні об'єкти, ґрунти тощо), що перевищує асимілятивний потенціал екосистем; виснаження невідновних природних ресурсів (нафта тощо) та деяких відновлюваних природних ресурсів (прісна вода, ліси тощо); занепад та втрата біологічного різноманіття.

Екологічні проблеми виникають внаслідок некоординованості економічних, демографічних та природних ресурсних аспектів процесу економічного розвитку, які формуються на національному рівні з подальшим розвитком тенденцій у глобальному масштабі.

Для вирішення екологічних проблем необхідно сформулювати стратегію співпраці між країнами у вирішенні масштабних екологічних проблем. Отримання міжнародних природоохоронних організацій, що беруть участь у співробітництві, встановлення єдиних екологічних стандартів, залучення інвесторів та надання грантових програм для поліпшення екологічної ситуації - це шлях подолання проблем та надання важливого імпульсу розвитку природоохоронної діяльності в цілому.

Ключові слова: екологічна політика, екологічна безпека, моніторинг навколишнього середовища, національна політика екологічної безпеки.

SOCIO-ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS AND CURRENT ENVIRONMENTAL SAFETY ISSUES

Azad Enver-ogly Omarov, PhD in Public Administration, Doctoral Student
Training, Research and Production Center
National University of Civil Protection in Kharkiv

Summary. In Ukraine the issue of improvement of the environmental safety policy has gained a special topicality. Besides, the matter of business-public authorities cooperation is of vital importance for the sphere of environmental protection and environmental safety of the state. Since the national security policy is a dynamic means to achieve and maintain balance between the actual and potential threats, approaches to its goals and fulfillment are continuously changing. Under the current conditions, environmental safety policy implementation requires a strategic vision, stipulating an enhanced role of the international community and business circles in providing the global environmental safety, and its impact on the environmental safety of individual countries and the social aspects of state development.

The problems related to the national environmental safety have been researched in the works by M. Brynchuk, V. Petrov, B. Shcherbytskyi, Yu. Shemshuchenko, K. Sytnyk, T. Zakharchenko and other scholars. In the 20th-21st centuries, the matters of perfection of the environmental safety policy got in the focus of the scientific thought of such researchers as O. Kovtun, O. Krainiukov, V. Potapenko and others.

The paper objective is identification and analysis of the ways to revise the social responsibility of businesses and public authorities with regard to the environmental safety, detecting the most acute problems and contradictions in the implementation of the national environmental safety policy.

The socio-environmental responsibility of the private sector is closely related to the ethical norms of the business community that supplement the system of environment protection norms and requirements, established by law, branch-specific standards etc. It urges the current businesses to realize and participate in a reasoned way in various actions, aimed at prevention and minimization of adverse effects on the environment, rational management of natural resources, saving of raw materials and energy in the economic activity, prevention of emergencies and crisis situations, support for healthcare actions, preservation of cultural and historic heritage, protection of endangered biological species etc.

Considering the activity of companies in the field of socio-environmental responsibility, it should be noted that all the companies, dealing with environmental problem-solving, can be tentatively divided into two groups:

1. Companies that benefit economically from solving environmental problems, for example, when introducing resource-efficient technologies, and thus reducing production cost;

2. Companies, engaged in solution of environmental problems for the sake of creation of a positive image, as they believe that the main objective of their activity is making profit. Globally, for socially responsible companies the most significant environmental problems, which can be solved only due to environmentally-oriented economic activity, are as follows: pollution of all the environmental components (the atmosphere, water objects, soils etc.), which exceeds the assimilative potential of ecosystems; depletion of non-renewable natural resources (oil etc.), and some renewable natural resources (fresh water, forests etc.); decline and loss of biological diversity.

Environmental challenges derive from incoordination of economic, demographic, and natural resource aspects of the economic development process, which are formed at the national level with further development of the trends at the global scale.

To address environmental problems, it is necessary to formulate a strategy for cooperation between countries in dealing with large-scale environmental challenges. Getting international environmental organizations involved in cooperation, establishing unified environmental standards, attracting investors and grant programmes for improvement of the environmental situation – this is the way to overcome problems and to provide an important impetus to the development of nature protection on the whole.

Keywords: *social responsibility of business, environmental policy, environmental safety, environmental monitoring, national environmental safety policy*

Постановка проблеми. В Україні надзвичайно актуальним постає питання удосконалення політики екологічної безпеки. Крім того, вкрай важливим є співпраця бізнесу та органів публічної влади в питаннях охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки держави. Оскільки національна безпека є динамічним засобом досягнення і підтримки балансу між реальними та потенційними загрозами, то постійно змінюються підходи до її впровадження та цілей. Реалізація політики екологічної безпеки в сучасних умовах потребує стратегічного бачення та зумовлює зростання ролі міжнародної спільноти та бізнесу в забезпеченні екологічної безпеки в світі та її впливу на національну екологічну безпеку окремих країн, та на соціальні аспекти розвитку держави.

Аналіз наукових публікацій. Проблеми, які стосуються національної екологічної безпеки, розглядали у своїх працях М. Бринчук, Т. Захарченко, В. Петров, К. Ситник, Ю. Шемшученко, Б. Щербицький та інші вчені.

Над питанням щодо удосконалення політики екологічної безпеки особливо стали замислюватися дослідники в ХХ-XXI ст., серед них: О. Ковтун, О. Крайнюков, В. Потапенко та інші дослідники.

Невирішені складові загальної проблеми. Але незважаючи на в цілому велику кількість публікацій з цієї проблематики, питання взаємодії бізнесу та влади щодо розробки та реалізації стратегії та тактики подолання протиріч в сфері екологічної безпеки держави є вкрай важливими в сучасних умовах, тому наукові розвідки щодо співпраці бізнесу та органів публічної влади в питаннях охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки держави є актуальними та вкрай необхідними питаннями сьогодення.

Метою статті є визначення та аналіз шляхів удосконалення соціальної відповідальності бізнесу та органів публічної влади в питаннях політики екологічної безпеки та виявлення основних проблем та протиріч в реалізації національної політики екологічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Соціально-екологічна відповідальність бізнесу тісно пов'язана з етичними нормами бізнес-співтовариства, доповнюючими систему природоохоронних норм і вимог, встановлених в законодавстві, стандартах і ін. Вона спонукає сучасний бізнес до усвідомлення і мотивованої участі в різноманітних заходах, спрямованих на попередження і мінімізацію негативних дій на довкілля, раціональне природокористування, економію сировинного і енергетичного ресурсу в процесі господарської діяльності, попередження аварійних і надзвичайних ситуацій, підтримка заходів по охороні здоров'я, збереження культурно-історичної спадщини, збереження зникаючих біологічних видів та ін. Розглядаючи діяльність компаній в аспекті соціально-екологічної відповідальності бізнесу, слід зазначити, що всі компанії, що займаються рішеннями екологічних проблем, можна умовно розділити на дві групи:

1. Компанії, які при рішенні екологічних проблем отримують реальну економічну вигоду, наприклад, впроваджуючи ресурсозберігаючі технології і тим самим знижуючи собівартість продукції;

2. Компанії, які займаються рішенням екологічних проблем заради створення позитивного іміджу, вважаючи, що основна мета їх діяльності - отримання прибутку. У всьому світі найбільш значимими для соціально відповідальних компаній є наступні екологічні проблеми, які можна вирішити тільки за умови екологічно орієнтованої господарської діяльності : - забруднення усіх компонентів природного середовища (атмосфери, водних об'єктів, ґрунтів та ін.), що перевищує асиміляційний потенціал екосистем; - виснаження непоновлюваних природних ресурсів (нафта та ін.) і деяких поновлюваних природних ресурсів (прісна вода, ліси та ін.); - зниження і втрата біологічної різноманітності.

Для удосконалення шляхів політики екологічної безпеки в сучасних умовах необхідно подолати серйозні проблеми, що породжують підвищення екологічної небезпеки для здоров'я й життя людей в різних регіонах України внаслідок техногенної діяльності, небезпечних природних процесів, воєнного конфлікту на сході України. Для вирішення цих проблем є необхідним:

– наявність стратегії екологічної безпеки; розробка програм впровадження природоохоронних заходів;

– подолання екологічної інформаційної ізоляції влади та населення України, постійне інформування населення про екологічні проблеми, упровадження нових правових інструментів з метою розширення можливостей участі громадськості у розв'язанні природоохоронних проблем;

– модернізація системи управління політики екологічної безпеки;

– застосування природозберігаючих технологій та формування екологічних обмежень (стандартів), контроль за викидами відходів, координація зусиль влади, населення, бізнесу; зняття мораторію на перевірку підприємств та їх заохочення працювати по екологічним стандартам;

– запровадження автоматизованої системи моніторингу та посилення відповідальності за порушення в сфері екології;

– вдосконалення системи управління – модернізація кількарівневої системи управління екологічною безпекою, що уособлює в собі державне, регіональне, місцеве і громадське екологічне управління;

– глобалізація екологічних проблем, вирішення їх на міжнародній арені створення міжнародних законів та договорів про охорону навколишнього середовища, національної системи охорони природи та використання природних ресурсів.

Розглянемо більш детально означені шляхи удосконалення політики екологічної безпеки:

1. Наявність стратегії екологічної безпеки.

На сьогодні, назріла нагальна потреба ефективного і прискореного розв'язання завдань політики екологічної безпеки, соціально-економічного ро-

звітку та переведення національної економіки на модель сталого та еколого-безпечного функціонування.

Екологічна стратегія, що спрямована на мінімізацію втручання в навколишнє середовище, усунення шкоди, заданої довкіллю, та створення програм розвитку екологічної безпеки в світі в подальшому підвищать рівень свідомої відповідальності кожного мешканця планети.

Для удосконалення екологічної стратегії постає необхідність у вирішенні наступних завдань:

- забезпечення вдосконалення політики у сфері охорони довкілля, екологічної, біологічної і генетичної безпеки;
- вивчення геологічного та раціонального підходів використання надр;
- розробка заходів щодо поводження з відходами, у тому числі радіоактивними;
- розробка заходів щодо поводження з пестицидами та агрохімікатами;
- розробка заходів спрямованих на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи;
- раціональне застосування та відтворення природоохоронних ресурсів;
- охорона та раціональне використання земель;
- збереження, відтворення та використання біологічного та ландшафтного різноманіття, формування та збереження екологічної мережі;
- розробка заходів щодо охорони атмосферного повітря;
- розвиток водного господарства та меліорації земель.

Для активного впровадження міжнародного досвіду і врахування кращих вітчизняних практик у запровадженні повного циклу екологічної політики європейського зразка, забезпечення моніторингу її ефективності, оцінки результативності та вдосконалення необхідно впроваджувати розгляд стратегічних питань реформування і подальшого розвитку екологічного врядування за участі всіх заінтересованих сторін. Необхідно створювати майданчики для широкого обговорення проектів відповідних рішень та нормативно-правових актів, ознайомлення із кращими природоохоронними практиками та інноваціями в сфері захисту довкілля [1, с. 2].

2. Подолання екологічної інформаційної ізоляції влади та населення України

На сьогодні екологічна інформація відіграє важливу роль не тільки в управлінні політики екологічної безпеки, а країни в цілому. Тому інформація про стан і зміни довкілля є важливою для держави, адже одним із головних напрямків діяльності державного управління є контроль за станом навколишнього середовища, антропогенною дією на нього та розповсюдженням інформації.

Інформація про стан навколишнього природного середовища, тобто екологічна інформація – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про:

- стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів – землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення;
- біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об'єктами навколишнього природного середовища;
- джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей;
- загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зме-

ншення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей;

- екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища;

- витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля [2, ст. 25].

Виходячи з цього формується цілісна екологічна інформаційна система, яка повинна забезпечувати вирішення цілої низки завдань:

- підготовка цілісної інформації про стан середовища, передбачення ймовірних наслідків суспільної діяльності та рекомендацій щодо вибору варіантів безпечного розвитку регіону для систем підтримки і прийняття рішення;

- моделювання процесів, що відбуваються в навколишньому середовищі, та можливих результатів ухвалених управлінських рішень;

- створення інституціональних засад для розвитку активного інформування населення щодо екологічного ризику;

- підготовка електронних карт, що відображають стан навколишнього середовища території;

- опрацювання і накопичення у базах даних результатів моніторингу й встановлення параметрів довкілля;

- обґрунтування доцільної мережі спостережень для регіональної системи екологічного моніторингу;

- обмін інформацією про стан навколишнього середовища з іншими екологічними інформаційними системами;

- надання даних для контролю за дотриманням прийнятих законів, розвитку екологічної освіти, для засобів масової інформації та інше.

Кожного дня все більше постає необхідність у прийнятті якісних управлінських рішень в екологічній інформаційній системі управління, але це можливо лише із використанням достовірних даних екологічного моніторингу.

На жаль, в Україні стан державної системи моніторингу довкілля за її структурою, рівнем організації, можливостями не відповідає сучасним вимогам. Через недосконалість державної системи екологічного моніторингу і низьку якість та доступність екологічної інформації попит на послуги цієї системи і фінансові надходження за такі послуги вкрай недостатні [3].

Підсумовуючи викладене, можна говорити про те, що в Україні є потреба у формуванні та впровадженні стратегічних рішень, спрямованих на удосконалення системи державного управління з питань політики екологічної безпеки.

Основні шляхи подолання екологічної інформаційної ізоляції:

- вироблення країнами світу заходів для дотримання екологічних стандартів,

- формування у людей екологічного світогляду, що дало б змогу розглядати всі економічні, політичні, юридичні, соціальні, ідеологічні, національні питання як у межах окремих країн, так і на міжнародному рівні насамперед з погляду розв'язання екологічної проблеми, впровадження на всіх рівнях принципів пріоритету екологічних проблем;

- вироблення комплексних критеріїв екологічної безпеки та запровадження екологічно безпечних інформаційних технологій;

- впровадження інтелектуальної екологічної системи управління, яка базується на принципах побудови систем моніторингу, що забезпечить інформаційну обізнаність кожному мешканцю.

3. Модернізація системи управління політики екологічної безпеки

На сучасному етапі в Україні має відбутися збалансування запитів людини, можливостей природи та технологій виробництва шляхом планомірного формування навколишнього середовища, якість якого забезпечила б можливість сталого розвитку суспільства [4, с. 9].

Для забезпечення сприятливого розвитку країни необхідно застосовувати управлінську систему, яка дасть змогу впроваджувати її повторно у різних регіонах, уникаючи можливих прорахунків. Процедури економічного управління закріплюються і удосконалюються в процесі повторного їх застосування, враховуючи місцеві особливості в ході поширення на інші регіони країни.

На сьогодні, в цілому в Україні створено кількарівневу систему управління екологічною безпекою, що уособлює в собі державне, регіональне і громадське екологічне управління. У галузі охорони природи держава використовує методи прямого й опосередкованого впливу, а саме інвестиційну, податкову, кредитну і грошову політику, здійснює формування законопроектів, а також контроль за реалізацією шляхів політики екологічної безпеки.

Для вирішення даного питання зростає необхідність у виконанні наступних завдань, які повинні виконуватися на державному рівні:

- розроблення та впровадження методологічного, нормативно-методичного та організаційно-правового забезпечення (розроблення політики регулювання ядерної безпеки, проведення державної екологічної експертизи, формування економічного механізму природокористування, регулювання використання природних ресурсів та запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, ліцензування екологічно небезпечних видів діяльності);
- встановлення державних нормативів якісного стану природних ресурсів;
- формування та використання позабюджетних фондів охорони довкілля;
- державний контроль і відповідний вплив за дотриманням природоохоронного законодавства;
- виконання вимог природоохоронного законодавства;
- проведення єдиної науково-технічної політики щодо охорони, раціонального використання та відновлення природних ресурсів;
- забезпечення екологічної безпеки як складової національної безпеки;
- реалізація міжнародних угод та підтримання міждержавних стосунків у природоохоронній сфері;
- прийняття державних рішень з урахуванням екологічних вимог (організація моніторингу, впровадження інформаційних технологій, ведення обліку забруднень, прогнозування тощо);
- утворення громадських фондів охорони природи;
- удосконалення екологічної освіти та виховання [5, с. 38].

Нині поступово зростає необхідність у створенні ефективних механізмів встановлення суб'єктів відповідальності за екологічний стан у регіоні. На регіональному рівні управління необхідно вирішувати такі питання:

- регулювання і організація контролю за використанням природних ресурсів регіону;
- визначення нормативів забруднення навколишнього природного середовища (встановлення нормативів гранично допустимих стоків (ГДС), гранично допустимих викидів (ГДВ) та розміщення і захоронення відходів);
- впровадження ефективного економічного механізму природокористування;
- проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення навколишнього природного середовища;
- проведення державної екологічної експертизи об'єктів, розміщених на території регіону;
- здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного

законодавства;

- розроблення програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики;
- інформування населення та зацікавлених суб'єктів з економічних питань [5, с. 38].

Управління регіональною екологічною політикою тісно пов'язане з функціями місцевого самоврядування. На місцевому рівні управління включають вирішення таких питань:

- контроль за дотриманням природоохоронного законодавства;
- проведення локального та об'єктного моніторингу;
- впровадження екологічного аудиту на території місцевого самоврядування;
- організація розроблення місцевих екологічних програм;
- організація і контроль за екологічним розвитком системи комунального господарства [5, с. 38-39].

На рівні громади постає необхідність у вирішенні наступних завдань:

- розробка та пропагування природоохоронних програм;
- за погодженням із місцевими радами народних депутатів за рахунок власних коштів і добровільної трудової участі членів громадських об'єднань виконувати роботи з охорони та відновлення природних ресурсів, збереження та поліпшення стану навколишнього природного середовища;
- проведення громадської екологічної експертизи, обнародування її результатів і передавання їх органам, уповноваженим приймати рішення;
- одержування в установленому порядку інформації про стан навколишнього природного середовища, джерела його забруднення, програми і заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;
- внесення до відповідних органів пропозиції про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- участь у заходах міжнародних неурядових організацій із питань охорони навколишнього природного середовища [6].

4. Контроль за викидами відходів, координація зусиль влади, населення, бізнесу

Актуальним і важливим питанням сьогодення серед проблем забруднення навколишнього середовища в Україні є проблема викидів відходів. Ця проблема нагальна не тільки в Україні, а й у всьому світі. Тому, все більше постає необхідність у вдосконаленні системи поводження з відходами на національному, регіональному та місцевому рівні.

Для вирішення даної проблеми існує потреба у подальших діях влади у наступних напрямках:

- визначення, санкціонування та реєстрація діяльності у сфері поводження з відходами та відповідних об'єктів;
- моніторинг та перевірка відповідності діяльності у сфері поводження з відходами юридичним вимогам та умовам, визначеним у дозвільній документації;
- впровадження ефективних санкцій та штрафів за недотримання таких вимог з метою стимулювання до їхнього виконання;
- забезпечення технічних ресурсів (обладнання тощо) у достатній кількості та належної якості;
- впровадження інформаційних систем для збору та обробки даних;
- чітке та належне документування результатів моніторингу та перевірок об'єктів, що здійснюють відновлення та видалення відходів.

Слушно, що влада починає контролювати процес, впроваджуючи нові законопроекти та формування нових стратегій успіху в екологічних питаннях.

У липні 2017 року Міністерство екології та природних ресурсів України закінчило роботу над “Національною стратегією поводження із відходами”. У Стратегії детально описано проблему поводження з побутовими відходами та заходи для її вирішення. Однак, Стратегія потребує детального аналізу [7].

За даними Міністерства екології та природних ресурсів України з 1 січня 2018 року все українське сміття мають спершу сортувати за видами матеріалів. Далі його мають поділити на безпечне і небезпечне для захоронення або на готове для повторного використання, безпечне – відвезуть на полігони. Із небезпечним проведуть операції, щоби знешкодити його (перетворять властивості чи транспортують у спеціальні місця для зберігання) і відвезуть на полігони. Готове для повторного використання перероблять відповідно до технологій підприємства. При цьому на звичайні сміттєзвалища не мають потрапляти відходи, які розкладаються біологічним шляхом (норма Директиви ЄС 1999/31/ЄС).

Передбачено розширення відповідальності виробників та імпортерів, що сприятиме сталому виробництву та споживанню електричного та електронного обладнання, батарейок та акумуляторів. Передбачено створення належних правових умов для їх діяльності та спрямування коштів виробників електричного та електронного обладнання, батарейок та акумуляторів до сфери поводження із побутовими відходами [7].

5. Перехід до автоматизованої системи моніторингу навколишнього середовища

В сучасних умовах постає необхідність у стратегічних, оперативних діях України, великого та особливого значення набуває моніторинг навколишнього середовища. Для вдосконалення політики екологічної безпеки потрібне прийняття оптимальних рішень, які неможливі без своєчасного комплексного моніторингу стану всіх складових екологічних систем і контролю основних джерел їх забруднення.

Сьогодні в Україні функціонування державної системи моніторингу вважається неефективним, це обумовлено низьким рівнем уніфікації нормативно-методичної бази, технічного забезпечення та взаємодії суб'єктів моніторингу, а також недостатнім фінансуванням робіт.

Головними недоліками, які обумовлюють низьку ефективність функціонування системи моніторингу, є:

- відсутність єдиної стратегії комплексного розвитку державної системи моніторингу;
- відсутність єдиної системи спостережень;
- недосконалість принципів централізованого управління;
- застаріле технічне та методичне забезпечення спостережень;
- відсутність сучасного технічного оснащення центрів системи моніторингу в більшості регіонів;
- недостатній розвиток методів системного підходу до технічної експлуатації систем;
- відсутність єдиного підходу до метрологічного та методичного забезпечення;
- відсутність системи автоматизованого збору, аналізу й обробки інформації;
- неузгодженість окремих елементів інформаційних технологій, які використовуються суб'єктами системи моніторингу;
- неповна відповідність технічного та нормативно-правого забезпечення системи моніторингу сучасним вимогам [8, с. 50-51].

На сьогодні, існує декілька теоретичних рішень, які зможуть позбутися недоліків, але вони ще не застосовувалися на практиці в реальних системах загальнодержавного рівня та в різних регіонах країни.

Отже, актуальним є вирішення наступних проблем:

1. Створення алгоритмів для розробки систем комплексного екологічного контролю та управління з урахуванням причинно-наслідкового характеру забруднення довкілля, із систематизацією просторових та інформаційних взаємовідношень між даними та можливістю їх оновлення за даними системного моніторингу довкілля, а також контролю за викидами, скидами й відходами, котрі здійснюються на загальнодержавному рівні в усіх регіонах країни.

2. Розробка на основі створеної технології й впровадження в Україні систем комплексного екологічного контролю та управління з широкими аналітичними можливостями, оперативним оновленням первинних даних та відповідністю основним задачам відповідних екологічних установ та відомств.

Вдалим вирішенням проблем, що постали на сьогоднішній день, є перехід до автоматизованої системи моніторингу навколишнього середовища, тобто постає необхідність у створенні інтелектуальної екологічної системи управління.

Інтелектуальна екологічна система управління базується на принципах побудови систем моніторингу та використання даних моніторингу при оцінці наслідків управління природними ресурсами та ризиків забруднення, а також моніторинг та оцінка технічних розробок та даних, що виникають у процесі моніторингу довкілля.

Головна стратегія даної системи екологічного моніторингу полягає у забезпеченні автоматизованої системи управління природоохоронної діяльності й екологічної безпеки своєчасною і достовірною інформацією, що надасть змогу одразу оцінити стан навколишнього середовища, виявити причини та можливі наслідки змін його стану, а також визначити необхідний план дій, спрямований на удосконалення екологічної ситуації.

Удосконалення моніторингу довкілля гарантуватиме подальший розвиток країни та оптимізацію дій згідно з міжнародних стандартів, узгодження програм спостережень, уніфікацію та вдосконалення технічного, науково-методичного і метрологічного забезпечення.

б. Глобалізація екологічних проблем, вирішення їх на міжнародній арені

На жаль, актуальність XXI ст. полягає у вирішенні глобальної екологічної проблеми. На сьогоднішній день в світі відбувається експлуатація навколишнього середовища, що в довгостроковій перспективі стане головним джерелом екологічної катастрофи планети, мотивом даної проблеми є економічний розвиток країни.

Основним питанням сьогодення є необхідність пошуку напрямків розв'язання глобальних проблем людства. Шляхами подолання глобальних проблем, як екологічна, паливно-енергетична та сировинна пов'язані зі стрімким розвитком та застосуванням основних видів відновлюваної енергії, а саме: сонячна, вітрова, теплова та гідроенергія – також структурними змінами у використанні існуючих не відновлюваних видів енергії: зростання частки вугілля в енергобалансі національних економік та зменшення газу і нафти.

Екологічні проблеми породжені неузгодженістю економічної, демографічної та природно-ресурсної сторін процесу економічного розвитку, які формуються на національному рівні з наступним розвитком цих тенденцій у глобальному масштабі [9, с. 66].

Сьогодні розвиток національних економік, забезпечення найсприятливіших умов для розвитку держави неможливі без співробітництва з міжнародними об'єднаннями, такими як СОТ, МВФ, Світовий банк та ін., адже вказані організації займаються питаннями регулювання фінансових ринків, удосконалення національних економічних політик, встановленням торгових тарифів. Під впливом глобалізаційних процесів відбувається перебудова економічних відносин. У результаті та під впливом інтеграційних процесів різного характеру і масштабу відбувається формування "геоекономіки" [10, с. 73].

Для подолання екологічних проблем постає необхідність у формуванні стратегії щодо кооперації держав з приводу вирішення масштабних екологічних проблем. Залучення міжнародних екологічних організації до взаємодії, визначення єдиних екологічних стандартів, залучення інвесторів та грантових програм для покращення екологічної ситуації – це шлях до подолання проблем важливий поштовх у розвитку природоохоронної діяльності в цілому.

Створення кооперації держав з приводу вирішення масштабних екологічних проблем гарантуватиме:

- екологічно безпечне середовище для життя і здоров'я людей;
- збереження просторової різноманітності й цілісності природних об'єктів, комплексів;
- науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства;
- поєднання заходів стимулювання і відповідальності у справі охорони навколишнього природного середовища;
- вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища на основі широкого міждержавного співробітництва.

Висновки. Складність розв'язання глобальних проблем у сучасних умовах полягає в тому, що людство до кінця не усвідомлює необхідності збереження просторової різноманітності й цілісності природних об'єктів, комплексів та продовжує ігнорувати питання екологічної безпеки. Сьогодні постає питання пошуку найефективнішого комплексного міждержавного підходу до вирішення питань екологічної безпеки, назріла потреба прийняття та впровадження екологічної стратегії, яка спрямована на мінімізацію втручання в навколишнє середовище, усунення шкоди, заданої довкіллю та створення програм розвитку екологічної безпеки з метою підвищення рівня відповідальності кожного жителя планети.

Для вирішення проблем є необхідним вибір шляхів удосконалення політики екологічної безпеки, серед яких: наявність стратегії екологічної безпеки, постійне інформування населення про екологічні проблеми з метою подолання екологічної інформаційної ізоляції влади та населення України, модернізація системи управління політики екологічної безпеки, застосування природозберігаючих технологій та усвідомлена і мотивована участь бізнесу в різноманітних заходах, спрямованих на попередження і мінімізацію негативних дій на довкілля, раціональне природокористування, економія сировинного і енергетичного ресурсу в процесі господарської діяльності, формування екологічних обмежень (стандартів), запровадження автоматизованої системи моніторингу та посилення відповідальності за порушення в сфері екології, модернізація кількарівневої системи управління екологічною безпекою, що поєднує державне, регіональне, місцеве і громадське екологічне управління, глобалізація екологічних проблем.

Перелік посилань:

1. Підсумковий документ конференції «Як досягти належного екологічного врядування?» (1–2 листопада 2016, м. Київ) – Режим доступу: https://mama86.org/images/attachments/056/Summary_Conclusion_Draft_Last_UA.pdf Дата доступу: 12.11.2017.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України № 254-IV від 28 листопада 2002 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254-15>. Дата доступу: 17.11.2017.

3. Потапенко В. Г. Проблеми державної системи екологічного моніторингу в Україні та шляхи їх подолання : аналітична записка / В. Г. Потапенко, І. В. Шевчук // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1038/>. Дата доступу: 15.11.2017.

4. Заржицький О. С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти) : монографія / О. С. Заржицький. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2012. – 200 с.

5. Дадашев Б. А. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища / Дадашев Б. А., Обливанцов В. В., Гордієнко В. П. – Суми: Українська академія банківської справи Національного банку України, 2008. – 108 с. – Режим доступу :

http://pidruchniki.com/1103031938879/rps/ekonomichniy_mehanizm_prirodokoristuvannya_ohoroni_navkolishno_go_seredovischa. Дата доступу: 13.11.2017.

6. Шевчук В. Я. Законодавчі засади громадського екологічного управління / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14350120/ekologiya/zakonodavchi_zasadi_gromadskogo_ekologichnogo_upravlinnya. Дата доступу: 14.11.2017.

7. Нестерпна легкість сміття: як Рада вирішила проблему відходів в Україні однією поправкою // 24 канал TV, Новини від 11 серпня 2017 р. – Режим доступу: https://24tv.ua/nesterpna_legkist_smitty_a_yak_rada_virishila_problemu_vidhodiv_v_ukrayini_odniyeyu_popravko_yu_n851429/atp. Дата доступу: 17.11.2017.

8. Крайнюков О. М. Моніторинг довкілля (Моніторинг нафтогазоносних територій) / О. М. Крайнюков, А. Н. Некос. – Харків : Фоліо, 2015. – 204 с.

9. Кушнір Ю. В. Перспективи впровадження системи екологічного аудиту на промислових підприємствах / Ю. В. Кушнір // Науковий вісник НЛГУ – 2005. – Вип. 15.7. – С. 251-254.

10. Кравчук М. Глобалізація вимагає не орієнтуватись на поточні вигоди / М. Кравчук // Віче. – 2003. – № 11. – С. 73-76.

Стаття надійшла: 11.12.2017 р.

Рецензент: д.держ.упр., проф. Маліков В.В.

Рецензент: д.держ.упр., проф. Крюков О. І. (Національний університет цивільного захисту, м. Харків)

УДК 351:331:323/322

JEL D83

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Пахнін М. Л., аспірант

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентіві України

Анотація. В статті розглянуто зарубіжний досвід інституційного забезпечення державної комунікативної політики. Розглянуто основні підходи до процесів розвитку інформаційного суспільства серед лідерів світової спільноти. Проведено аналіз основних досліджень і публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців, за результатами якого проведено узагальнення міжнародного досвіду проведення державної інформаційної та комунікативної політики. В статті наголошується на взаємозв'язку державної комунікативної політики з публічною політикою, яка виступає особливою формою комунікації учасників політичного процесу, що формує умови для активізації участі громадян у прийнятті, формуванні та реалізації відповідного політичного курсу. Виявлено, основні принципи міжнародної практики взаємодії органів публічного управління з громадськістю. За результатами аналізу зарубіжного досвіду в статті зазначається, що державна комунікативна політика провідних держав-лідерів будується на засадах свободи слова, доступності та відкритості інформації, що надходить від органів публічного управління. В результаті дослідження сформовано висновок, стосовно того, що поширеною практикою інституційного забезпечення державної комунікативної політики зарубіжних держав є створення центральної установи, відповідальної за реалізацію та координування комунікативної політики уряду, що спрощує процес координування та підвищує ефективність реалізації комунікативної політики у цілому.

Ключові слова: засоби масової комунікації (ЗМК), засоби масової інформації (ЗМІ), мас-медіа, інформація, інституції, державна комунікативна політика..

INSTITUTIONAL PROVIDER OF STATE COMMUNICATION POLICY: INTERNATIONAL EXPERIENCE

Mykola Pakhin, Postgraduate Student

Kharkiv Regional Institute of Public Administration

National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

Summary. The foreign experience of institutional support of state communicative policy is considered in the article. The main approaches to the information society development process among the leaders of the world community are considered. The analysis of basic researches and publications of domestic and foreign scientists was car-